

ALFON BERTHOLDI KIRJAPANEKUID LIIVLASTE
VARASEMAST ELUST II

Jätkame käesolevaga Alfon Bertholdi etnograafilise sisuga üleskirjutuste avaldamist. Autori käsikirjas on tehtud minimaalselt parandusi, esitatu on Alfon Bertholdiga põhjalikult läbi arutatud.

E. Väari

Ja nei amad rōkandistō rānda kioldō ka jielajdōks, ajōst niemōd karil, ja ka savodlōs kuodaj nēgi, ibist ratōd jiedō pantsō ja ka mōzō pāstōs amō rōkandist set rānda kioldō, ka āll jūs lapsta āltōs lōliz lōlidi set līvō kielsō. Ja ku lapstōn vol, lēmōst skuolō, siz vol, vāga lālamstiz rōkandō lekkioldō. Amad kōrand raust jelistō vāgi jōvist, nei ku volks ikš ājnagi sūr aim. Puolpāva ōdōn amad kōrand raust eigstiz amad tied loptist, jiega il, kōd nādil, kitistō saunō, amad kōrda pierast kitistō saunō ja siz ku sōna vol, valmōz izkitōt, siz saitō amad paldōt saunō, ēzmiks piezistō mied, siz naizpuolist. Sōna vol, tuli ja lāvl vol, sūr ja lebimi vol, vāgi.

Kōrand jūr vol, nopandōt benk, sāl aldž ōdōn saististō kōrand raust ja rōkandist, kui jiega īdōn nojietōd pāvas um lānd, mūndan um jōvist lānd, mūndan āb vāgi jōvist, sai kī-

---

Ja nii rāakisid kōik liivi keelt ka loomadega, ajades lehmi karja ja oodates neid koju, hobust vankri ette pannes ja ka lahti vōttes, kōikjal kōnelesid vaid liivi keelt, ka hālli juures last hāllitades lauldi laule vaid liivi keeles. Ja kui lastel tuli minna kooli, oli vāga raske rāakida lāti keelt. Kōik talu inimesed elasid vāga hāsti, nagu oleks ūksainus suur pere. Laupāeva ōhtul kōik talu inimesed lōpetasid aegsasti kōik tōd, iga kahe nādala jārel kōeti sauna, kōik kordamōoda kŭtsid sauna ja siis, kui saun oli valmis kōetud, siis paluti kōik sauna, enne pesid mehed, siis naisterahvad. Saun oli kuum ja leil oli tugev ja vihtlemine oli vāgev.

Talu juurde oli pandud pink, seal tavaliselt ōhtuti istusid talu inimesed ja rāakisid, kuidas igāuhel mōodalāinud pāeval on lāinud, mōnel on hāsti lāinud, mōnel mitte eriti hāsti, ōeldi,

tõtt, mis ni jiegaikš sies pāvas um piejielõn. Nei ku kōrand raust volķõ kalamied, siz sai rōkandõtt ka il, vejimiz, kus jiega lõja mied attõ eitõnõd enč vōrgõd, kuij tõvõ viedõ, tõvitõ aigistõ sildkõks (ikš sil, kakš m.), kus munt kalamied attõ ētanõd enč vōrgõd, kis attõ ētanõd ju tõvõ il ankard ja kis um eitõn ju madaliz il, tabar, kis Īdspuols, kis tuojs puols attõ ētanõd j.n.j. Īdon il pāva vol, seli piejielami, tuoizõn tegiž seli ja nei pōrrōkandõ vol pāgin.

Nuord raust idstid ārmastist pakādõ pič rāndanaiģõ emit nei puolpāva ja pivapāva õdõn. Mād Vaid kilas vol pāgin puošidi ja Pitrōģ kilas tegiž pāgin neicidi, nei ni iz tuļ, ku mād kila puošõd Īdōkabal aizleksta Pitrōģ sōnõ, rānda vol siz se kuož, kus aldž saitõ kubbõ.

Mād kōrand perimiez vol vāgi seli, kis ārmastiz rau siegas vōlda, siepierast ka idstit nei puolpāva aga pivapāva õdõn perimie tutkamõs, sūrstubas kila nuord raust teitõ balõ, dānčistõ, perimiez āb kunagõst tubõ iz kiēld, aga ka vėl Īž vol riezli nejiž ku nuord raust. Nēši õdigis ju siz kil lekš vāga luštigõl, dānčistõ nuord raust ja ka vanlikist leksta barõ, saito ka dānčõtt vana ājga dānčõd, ikš

---

mis igāuks on sel pāeval lābi elanud. Et talu inimesed olid kalamehed, siis rāģiti ka kalapūģist, kuhu iga paadi mehed on sisse pannud oma vōrgud, kui sūgavale vette, sūgavust mōõdeti sūllaga (ūks sūld kaks meetrit), kus teised kalamehed on sisse lasknud oma vōrgud, kes on lasknud sūgavamale üle ankru ja kes on heitnud madalamasse üle pāra, kes ūhele poole, kes teisele poole on heitnud jne. Ūhel pāeva jooksul oli selline juhtum, teisel jälle selline ning nii oli rāakida palju.

Noored inimesed armastasid tihti kāia mōõda kallast nii laupāeva ja pūhapāeva õhtul. Meie Vaide kūlas oli palju poisse ja Pitrōģi kūlas jälle palju tūtarlapsi, nii siis juhtus, et meie kūla poisid lāksid ūhtelugu Pitrōģini, rand oli siis see koht, kus tavaliselt saadi kokku.

Meie talu peremees oli vāga selline, kes armastas rahva seas olla, sellepārast siis tihti nii laupāeva vōi pūhapāeva õhtul peremehe nurgas suurtoas kūla noored inimesed tegid balli, tantsisid, peremees ei keelanud kunagi tuba, vaid ka ise oli rōõmus niisama nagu noored inimesed. Mendel õhtutel oli siis küll vāga lõbus, noored inimesed tantsisid ja ka vanad lāksid hulka, tantsiti ka vanaaegseid tantse, ūks

nēsti vol nei nutõb franksez, sieda ni kil nuord izmuostat dančõ, siz ni vol võtāmõst kädõ vanadõn, sieda dančõ izspēļõ muostistõ set vanad muskantõd, nei ju idstid spēlistõ ermonikõks. Siz ni sastojistõ Idsõ tuba tutkamõ mied, tuojz tutkamõs naizpuolist id tuojzõn vastõ, siz ni ģrgiz lēmi, teitõ mingiži äbmingiži likimiži, lekšta id tuojzõn vastõ ja pidiz, pugistõ id tuozõn leb kädud aliži, siz dančistõ pōrõdõks, siz salandistõ ikš tuojzon pōridi jara, teitõ mingiži äbmingiži kērabimiži, kil jālgadõks pōdkastistõ pōrand pāl, kil iekistõ ildzõ, kil kieristõ imer, kil ikš, kil pōrkõks molmõd, kil naistpuoli kieriz imer miedpuoliz käd al j.n.j. Ma mādlõb, ku sie dančõn fransezõn volķõ viž tūrõ ja se vīdõz tūr um vond ama lālam, aga vanad raust kītistõ, ku vanšti attõ vonõd seis tūrõ. Tūr um seli nodalīņkimi (nei ku teatõrõs celien). Paldin sieda dančõ ju mitikš äb muõšta dančõ, aga võib volde, ku paldin mitikš ka äb tieda, ku seli danč um mingiz kōrd vond ja um vond vāgi mieltõks danč. Selist danč õdõgõd lekšta iļ puoldõiedõ.

Siz vėl ma mādlõb, ku mūnda kōrd puolpāva ja pivapāva õdõn kōrand raust lekšta kubõ perimie sūrtubõ ja māngistõ

---

neist oli niinimetatud franssees, seda küll noored ei mõistnud tantsida, siis võeti eeskuju vanadest, seda tantsu māngida oskasid vaid vanad muusikud, tavaliselt māngiti harmoonikaga. Siis seisid ūhte toa nurka mehed, teise nurka naised ūksteise poole, siis algas kāmīne, tehti igasuguseid liigutusi, mindi ūksteisele vastu, hoiti kinni, poeti ūksteise kāte alt lābi, siis tantsiti paaridega, siis varastati ūksteisel paar āra, tehti igasuguseid vigureid: küll trampisid jalgadega pōrandal, küll hūppasid ūles, küll keerasid ūmber, küll ūks, küll paariga mōlemad, küll naisterahvas keeras ūmber meesterahva kāe all jne. Ma māletan, et sel tantsul fransseesil oli viis tuuri ja see viies tuur on olnud kōige raskem, aga vanad inimesed ūtlesid, et vanasti on olnud seitse tuuri. Tuur on selline osa (nagu teatris pilt). Praegu seda tantsu ju mitte keegi ei mõista tantsida, aga võib-olla praegu keegi ei tea, et selline tants on kunagi olnud, ja on olnud vāga meeldiv tants. Sellised tantsuõhtud lāksid poole õõni.

Siis ma veel māletan, et mōnikord laupāeva ja pūhapāeva õhtul talu rahvas lāks kokku peremehe suurtpūpa ja māngis

mingiži äbmingiži mängidi. Iks nēsti mängisti voj selli: amad saististõ kubbõ rinkõ immer ja idõn kädsoõ voj mided immer-gauklimi voj ka rõ kopik, siz keiži lagtõs ja tegiž kubbõ pandõs laskistõ kopik idstõ kädstõ tuojzõ ja lõlistõ: idõn dāldar, tuojzõn dāldar, sien um lēmõst kädstõ kāta, se um jõvist, se um juvist, ku mitiks sieda äb sõ aru". Iks pīliz sidams ja sien tabõmõst, kien kädsoõ um kopik, jas ta äb voij uztabbõ ja kopik lāb tāgiž sien kādõdõ, kis tānda um ulzõ las-kõn, siz sien, kis um sidams, um ādamõst kīl. Ja jas ta uz-tabub, kus um kopik, siz sien, kien kädsoõ um kopik, um lē-mõst sidamõ ja tabiji lāb sie kuožõs istam. Nei mängistõ min-giži äbmingiži mängidi.

Mūnda õdõg leksta kubbõ ja nižisti mingiži äbmingiži nižidi ja pasakidi, vanlikist raust ju tiedistõ pägin nižidi. Pägin nižidi vojõõ ka il rõ tul. Id niž il rõ tul ma kõlõb jienõ veiti atmādlõ: Zuonkõ kōrantst um nādõd, ku palab rõ tuļ Lõz kōrand puolsõ, siz ni attõ lānõd kaks miestõ sieda rōdõ kõvam, ezmõks um vond rõtul kuožõ ētamõst silõ mingi rō-da aža, kabatveis aga mided mūdõ, ne attõ viskõnõd siņõ ka-batveis ja siz irgõnõd kõvõ, idõn nēsti mēsti um vond pāsõ

---

mitmesuguseid mänge. Üks neist mängudest oli selline: kõik istusid kokku ringi ümber ja ühel oli käes midagi ümmargust või ka rahakopikas. Siis käsi lahti lastes ja jälle kokku pannes lasti kopikas ühest käest teise ja lauldi: "Ühel taaler, teisel taaler, see peab minema käest kätte, see on hea, see on hea, et mitte keegi seda ei saa aru." Üks oli keskel ja see pidi ära arvama, kelle käes on kopikas, ja kui ta ei suutnud ära arvata ja kopikas läheb tagasi selle kätte, kes selle on käiku lasknud, siis see, kes on keskel, peab andma pandi. Aga kui ta ära arvab, kus on kopikas, siis see, kelle käes on kopikas, peab minema keskele ja äraarvaja läheb selle kohale istuma. Nii mängiti mitmesuguseid mänge.

Mõnel õhtul jälle mindi kokku ja jutustati igasuguseid muinasjutte ja jutte, vanemad inimesed teadsid ju palju muinasjutte. Palju muinasjutte oli ka rahatuledest. Üht muinasjuttu rahatulest püüan ma natuke meelde tuletada: Zuonkõ talust on nähtud, et Lõzi talu pool põleb rahatuli, siis on kaks meest läinud seda raha kaevama, kõigspealt on tulnud rahatule kohta visata mingi raudasi, taskunuga või midagi muud, nad on visanud sinna taskunõu ja kakanud siis kaevama. Ühel neist meestest on olnud peas

puni mič, kõvõs äbuot tuõõnõd rõkandõ, um vond pilõmõst gluzõ vāgiž. Kis rõdõ attõ glābõnõd, ne attõ panõd ka rõn sõrgidi jūrõ ja sāl um vond jūrõ pandõt kakš miestõ, algõ mit-iks sõgõ rõdõ uldzõ kõvam. Ku ni mied vāgi dušigõld attõ kõvanõd, sõrgõd nēgi attõ amtiz kõlõnõd traucõ, koks ne kitõks-tõ mingiz sõna, aga mied set kõvanõd ja äbuotõ panõd tādõl, mis mied kitõbõd, perizõks ikš sõrgišt um kitõn: "Mingiz mēg ezmõks võtam kādõ?" Tuoi kitõn: sieda, kien se puni mič pāsõ. Ni se miez vāgi ädagõn jara ja ievõikõn: "Voiji!", Siesõ irgsõ um vond kultõb seļi nei ku glikskimi ja ikš eļ nutõn: "Sada äjgastõ mina voļ magõn ja sada äjgastõ minnõn tegiž um magamõsti!" Nei ni rõ korigõdoñ miedõn um izlānd amad pūliņõd pa veltõ.

Seļist nīzõd saitõ nīzdõt pāgin mingist äbmingist. Perimien nim voļ Jõn, siepierast ka jõppāva saiļ jiega äjgast knasõ sviņdõt. Jiega äjgast jõppāva pāl, perimiez ju tei veltõ, sieda ta vāgi jõvist muoštiz tiedõ, voļ idstid tāmõn voļ maggi ja vegi, ju vegi ku ama vegi miez, amgi mēgi ta võiž mõzõ nogõzõ. Mēg poiškist nei ku ju poiškist pugizmõ ka vank-lõm, mis se perimiez sāl tieb, sis ta aldž mādõn āndiz maic-

---

punane müts, kaevamisel ei ole tohtinud rääkida, on tulnud olla täiesti vaikselt. Kes raha on peitnud, nad on pannud rahale ka vahid juurde ja seal on juurde pandud kaks meest, et mitte keegi ei saaks raha välja kaevata. Kui mehed on väga julgelt kaevanud, vahid on neid püüdnud häirida, kuni nad ütleksid mõne sõna, kuid mehed on vaid kaevanud ega ole pannud tähele, mis mehed ütlevad; lõpuks on üks vahtidest ütelnud: "Kumma me enne võtame kätte?" Teine ütelnud, et selle, kellel on punane müts peas. Siis see mees on väga kokkunud ja palunud "Oi!" Sel momendil olnud kuulda nagu kilisemist ja üks hääl ütelnud: "Sada aastat olin ma maganud ja sada aastat pean ma veel magama". Nii on raha saamine ahnetel mees-
tel läinud tühja.

Selliseid muinasjutte jutustati palju igasuguseid. Peremehe nimi oli Jaan, sellepärast pühitseti jaanipäeva igal aastal ka ilusasti. Igal aastal jaanipäeva ajal peremees tegi ju õlut, seda oskas ta väga hästi teha, õlu oli tal alati magus ja kange, kangem kui kõige kangem mees, kõiki meid võis ta maha murda. Me poisikesed nagu poisikesed ikka pugesime ka vaatama, mida see peremees seal teeb, siis ta andis meile mõnikord maitsta

tõm seliz vägi maggis saldizt juonnaigõ, ta kītiz, ku se vo-
 li, mis ta kitiz, ku sīnõ vėl voļi pannmõst jūrõ umali ja tie-
 miezõ ja siz valamõst volristõd sillõ ja sviikõd pannmõst vä-
 gi vizõ, siz emmit nādili pidamõst vesõs kuožõs, seļi tāmõn
 voļ mīrstõ pagreb ja siz voļi kuoģin jõva vol, kis sõijtab
 eitõ jälgadpāld mõzõ ama vegiz mie. Mingiz kõrd ta mādõn ka
 āndiz maicõm sieda jõvõ voltõ, aga mādõn ta ābļk nei magģi
 īz iz pan. Ju magģi vol se juonnaiga, mis ta mādõn āndiz juo-
 dõ ezmõks. Siz ni Jõp õdõn satulķõ kilaraust, kil kaugõnd
 tunõd, kil leižģõld ja līgimi voļ vägi sūr. Rāndas kitistõ
 Jõņtūlda, nei aldž sīnõ kubbõ vīstõ ābkõlbatõbõd vanad kala-
 mie lõjad. Jõņtūlda kitistõ nei ku pāva lekš jara, palistõ
 lõjad vägi, siepierast ku ne voļķõ tõratõt. Jõņtul jūr ju
 tulķõ kubbõ amad kila raust, kil nuord, kil vanad, siz ni
 iks tuoļsta aplīgistõ emit kil nuord raust, jas mingi izuo
 duobidi aga nagõr vagidi nokitkõn, sai aplīgdõt, jas mingi
 kalamiez izuo eņç lõja puskantõn, saiļ aplīgdõt, puošõd nei-
 cidid līgistõ ja neicõd puošidi, amadõn pāsõ voļķõ vāņkad ja
 perimien tām legist pindõt. Vėl Jõņidi svinistõ tuoļz pāvan,
 se um Jõņ pāvan, siz juoļtõ Jõņ voltõ ja seitõ Jõņ sõirõ.

---

sellist väga maitsvat magusat jooki, ta ütles, et see olevat, mida ta keetis, et sinna olevat vaja juurde panna humalaid ja pärmī ja siis valada õllenõusse ja panna puupunn kõvasti, siis hoida rohkem kui nädal jahedas kohas, selline oli tal müüritud kelder ja siis olevat kohe hea õlu, mis suudab hei-
 ta jalgadelt maha kõige tugevama mehe. Mõnikord ta andis mei-
 le ka maitsta seda head õlut, aga meile mitte ühelegi ta nii maitsev ei olnud. Magusam oli see jook, mida ta meile andis enne juua. Siis jaaniõhtul tuli külarahvas, küll kaugelt tul-
 nud, küll lähedalt ja liigotamine oli väga suur. Rannas tehti jaanituld, sageli viidi sinna kõlbmatud kalamehepaadid. Jaanituld tehti siis, kui päike läks looja, paadid põlesid väga, sest nad olid tõrvatud. Jaanitule juurde tulid kokku kõik külainimesed, küll noored, küll vanad, siis nii üksteist liigotasid rohkem küll noored inimesed, kui keegi ei olnud vagusid või kartulivagusid kitkunud, liigotati, kui mõni ka-
 lamees ei olnud oma paati kaunistanud, liigotati, poisid tüd-
 rukuid liigotasid ja tüdrukud poisse, kõigil olid peas vani-
 kud ja peremehel tammelehtedest punutud. Veel jaanipäeva pū-
 hitseti teisel päeval, see on jaanipäeval, siis joodi jaani-
 õlut ja söödi jaanisõira.

ja Üdruoč kōrand, Kuolka kilas Vanagōr kōrand, Sānagōl Pauvl kōrand, Lūla kōrand ja Udūrگا kōrand, Pitrōgōl Tōriž, Kuošt-rōgōl Dīk kōrand j.n.j.

Ma mādlōb, ku min iza lōliz dok. Loricōn magnetovonō lō-lidi ja ikš lauvl voļ selli: "Ura, ni ikš vast kuolmō taplōb vast kuomkanlimiz ieruočōdōks", - se laul voļ il, Krievō ja tuoļstpuolst tīrkōd, engōlmap ja francūz suodast, ja krievō mō jaud nēgi vīndiz. Kui knasō magnetofonōs kliz iza vegi ēļļ. Siz vėl vōib nīžō, ku talō mōcast ibistōks uldžō tuoļ randō pūgi, aga sōvō nēgi kuojkōks vīz jiepēgōn Rīgō, aga kala-miedōn nēgi pūgi enē lōjadōks voļ mustamōst ājgast kuojg jūr. Ne pūd volkō randas sakraudōt ja kalamiedōn sai makstōt kubik sild pāl. Kuoļg pāl voļ vajag ka rausti, kis krauvistō nēgi pūgi rinapierō. Nēgi rausti nutiz pa stauvijidōks. Siz leksta ājgast raust kuojpāl stauvōm pūgi, ma vėl voļ set polakōz, aga ma ka lekš pōlam kapteintō, laz ta mīnda ka vōtag tie jūrō, aga ta āb kuij jōvist iz tō mīnda pievōtō, siestō ku mina vėl voļ papiški, aga mingiz kōrd min voļstiz ka, uonžōl vāgi varald voļ nūzōmōst ilzō, tie ģrgiz varald, voi kuj vāgi tul un, kuij vāgi lālamstiz voļ sōdō ūnda silmsti

---

ja Udruotši talu, Kolka kūlas Vanagōri talu, Sānagil Pauli talu, Lūla talu ja Udūrگا talu, Pitrōgil Tōriž, Kuošt-rōgil Dīki talu jne.

Ma māletan, et minu isa laulis doktor Looritsa magneto-foni laule ja ūks laul oli selline: "Huraa, nūūd ūks kolme vastu vōitleb kolmekandiliste relvadega", - see laul oli vene ja teiselt poolt tūrklaste, inglaste ja prantslaste sō-jast. Ja Venemaa jōud neid vōitiz. Kui ilusasti kōlas magne-tofonis isa tugev hāal. Siis vōib veel jutustada, et talvel toodi metsast randa puid, suvel aga laevaga viidi edasi Riiga, kalameestel endil tuli aga neid oma paatidega viia laeva juurde. Puud olid rannas āra lōigatud ja kaluritele maksti kuupsūlla pealt. Laevale oli vaja ka inimesi, kes seadsid puid korra jārgi. Neid inimesi kutsuti laadijateks. Siis lāk-sid rannast inimesed laevale laadima puid, ma olin veel poi-sike, kuid ma lāksin paluma kaptenit, et ta mind ka vōtaks tōō juurde, kuid ta ei tahtnud mind kuigi hāsti vōtta, sest ma olin veel pisike; mōni kord mul siiski ka ōmestus, hom-mikul vāga vara tuli tōusta ūles, tōō algas vara, oi kui vāga tuli uni, kui vāga raske oli saada und silmist

uldžõ, aga vol nõzõmõst, lēmõst tiedõ tiem. Kõrand raust ju amad volķõ kalamied, pitkiš sigš õdigiš ja ka talõ kalamied teitõ enõõn veidõb võrgidi iž, siz ju ama emit vejistõ võrgõdõgs. Mingiz kõrd tul jiedõ neij, ku miersõ võrgõd saitõ sakistõt ja mündakõrd tõvaz aizvļiž jiecpēgõn amad võrgõd ja ka ama jada, siz vol gõdõmõst ūzi võrgidi ja võrgõd ju volķõ tõvrõd, siestõ vol võtāmõst kupšad kädst võlga pāl, kēratõmõst ala veksõlõn. Kalamied iž võrta paņķõ kievd jūr, kalamied kītistõ, telõmõst võrta, jiedmõl võrgõ telimist kievd jūr vol vientõmõst kieta, siz tulķõ abõl amad kõrand miedpuõlist, id kievd tutkam sidistõ vizõ kuskiž pū jūr aga tuoiž tutkamõ tegiž akistõ mied, siz nutistõ iņõkst ja viēdistõ, ku jien set sõjtistõ amal joudõl. Ku ni kievž vol vientõt, siz ni vol aigõmõst võrgõ sīlma sūrit ka võrgõ linamtõ jõvist novientõmõst, ku ni võrgõ sīlma sai aigdõt, siz kalamied rēkistõ mingiz aiĵga pāl võrgõ um tiedõb, siz vōtistõ seliz papitka dēļ ja tātistõ pālõ võrgõ aĵga, siz vōiĵž irgõ tādõ kieta, sāl ni vol vajag kuolm rištinkt, kaks kievd tutkamõs, kieta jõvist novientistõ ja siz pidistõ vi-zas ja kuolmõz tegiž seliz jõva spuozõ krosõks tātiz pūl-

---

vālja, aga tuli tōusta, oli vaja minna tōõd tegema. Talu inimesed olid ju kõik kalurid. Pikkadel sūĵisõhtutel ja ka talvel tegid kalamehed endale pūĵgivõrke ise, siis pūiti ju kõige rohkem vōrkudega. Mõnikord juhtus nii, et vōrgud re-bitī meres puruks ja mõnikord torm viis vōrgud minema vōi kogu nooda, siis tuli muretseda uued vōrgud. Vōrgud olid ju kallid, seetõttu tuli ūlesostjate kēast vōtta vōlga, tuli kirjutada alla vekslile. Kalamehed panid ise vōrgu kõie külge, kalamehed ūtlesid, et tuleb tellida vōrku, enne vōrgu seadmist kõie külge tuli kōit venitada, siis tulid appi kõik talu mehed, ūks kõieots seoti kinni kuskile puu külge, teisest otsast vōtsid mehed kinni, siis õeldi: "Ūhekorraga!" ja veeti, kui palju suudeti kõigest jōust. Kui kõis oli nii venitatud, siis tuli mōõta vōrgusilma suurust ja ka vōrgu-lina kõvasti venitada; kui vōrgusilmad olid mōõdetud, siis kalamehed arvutasid, mis mōõdus vōrk on tehtud, siis vōtsid sellise pikema laua ja mārķisid peale vōrgumōõdu, siis vōis hakata kōit taitma, seal oli vaja kolm inimest, kaks kõie kummaski otsas, kōit venitati tugevasti, siis hoiti kinni ja kolmas jälle sellise hāsti helendava vārviga tegi,

kaks, kieud pāl tādidi, ku ni dēļ pitkit kievž notātōt, siz vōtistō tegiz ju kougōn koņč kievž tikiž notātōt.

Siz ni um kudamōst vōrgōn immer selist ju jamdit kōrdad. Sie lānga, misōks kudistō jamdidi kōrdidi, nutiz pa kōrda lāngaks, kudamiz jūr voļ vajag voij ja kalandōr, siz kudistō nei nutōb kōd suolmōks ja ka nei nutōb īd suolmōks, īd suolmoks amad iz muoštātō, sāl voļ vajag diezgan sūr muoštig ja kis jōvist muoštiz, vōiž kudō vāgi kierdi nei ku suormōd zibistō īd. Ku ni vōrgōn voļkō kōrdad imer kutōt, siz ni voļ vōrta telōmōst kievd jūr, siz sidistō vōrta ilzō lagōd jūr ja tēlistō vōrta kievd jūr, sāl ni voļ vajag rōz ju jamdi lānga, āb ku se, misōks kudiz vōrgō kōrdidi, sieda langō nutiz jālga lāngaks. Sidiz kievd jūr spigil suolmōks lānga vizō ja siz voikōks puktiz lānga leb vōrgō sīlma, leb kūd vōrgō sīlma voļ puktōmōst lebbō ja seisimōz sīlman ētamōst suolm pālō ja siz spigil suolmōks tegiz kievd jūr vizō. Kalamiedōn sie tie ju leks diezgan kierdi, ne sieda voļkō irdōnōd.

Ku ni vōrgō um kievd jūr teldōt, siz vėl kumit tutkamōs um pamōst rīndast kievd. Bzmōks um kudamōst kōrda lāngaks

---

kōiele mārke, kuni laua pikkuses oli kōis taidetud, siis vōeti kaugemalt, kuni kōis oli tāielikult taidetud.

Siis on vaja vōrgule kududa ūmber sellised jāmedamad korrad. Seda lōnga, millega kooti jāmedaid kordi, nimetati korralōngaks. Kudumisel oli tarvis piiritsat ja kalasit, sellal kooti niōelda kahe sōlmega ja ka niinimetatud ūhe sōlmega. Ūhe sōlmega kōik ei mōistnud, seal oli vaja kūllalt suurt oskust ja kes hāsti oskas, vōis kududa vāga kergesti, nii et sōrmed vaid sibisesid. Kui vōrgul olid korrad ūmber kootud, siis oli tarvis vōrku seada kivide juurde, siis seoti vōrk ūles lakke ja seati vōrk kivide juurde, seal oli vaja jāmedamat lōnga, kui oli see, millega kooti vōrgu kordi, seda lōnga nimetati jalalōngaks. Seoti kōie kūlge seasōrasōlmega lōng kinni ja siis piiritsaga aeti lōng lābi vōrgusilmade, lābi kuue vōrgusilma tuli ajada ja seitamen-dale silmale tuli teha sōlm peale ja siis seasōrasōlmega jālle kōik kūlge kinni. Kalameestel see tōō lāks ju kūllalt kergesti, nad sellega olid harjunud.

Kui vōrk on kōie kūlge seatud, siis on vaja veel kum-massegi otsa panna āārekōied. Esiteks tuleb kududa korralōngaga

kaks kõrdõ kõrdidi võrgõ tutkamõ ja siz jālga lāngaks lītõd jālgaõks tiemõst vižo seliž pientiz kievd jūr. Siz ni vėl iđõ kilgõ võrgõn um piesidamõst lōdidi. Siz ju ni võrgõ um valmõz ja vōib eitõ mierõ. Nei kalamied sieda tikiž tiebõd iž pitkižis sigž õdigizis. Ja tulub vėl jiedõ mūnda kõrd, ku ūž võrgõ, kis maksab tõvritziz ja vōtõt vėl veksõl pāl ja kien jūs um pāgin nōvõ, aigõ ja jaudõ jūrõ pandõt, laz ta volkõ kuogin jōva ja jōvist vōtaks kalgi - sōb eitõt mierõ ja tuoiz uonđzõl um ju sakistõt, aga vėl ju slikkõ, tōvaz aizvīnd jiecpēgõn. Aga veksõlt ikstiz um maksemõst, siepierast pāgin kõrd iztul jiedõ, ku kalamien talõ vōtamõst kādõ zojg ja kīrõ ja lēmõst mōcõ pūgi raḡlõm, laz vōigõ nopelõ rōdõ, misõks vōib samaksõ veksõlt iļ aizlānõd võrgõd.

Jas ju vonštiz, ku võrgidi iz sakist ja jas tōvas iz aja jara, siz ju voļ jōvist. Sie āijgal kalamie jelami voļ nei nema seli loterij spēļ: "Kuij vonštõb?"

---

kaks korda kordi võrgu otsa ja siis jalalõngaga panna lūhikeste jalgadega sellise peene kõie külge. Siis veel on tarvis võrgu ühte külge siduda korke. Siis on võrk valmis ja vōib lasta merre. Nii kalamehed kõik seda teevad pikkadel sügisõhtutel. Mõnikord juhtub veel, et uus võrk, mis maksab palju raha ja vekslit peale ka on veel võetud ning millele on palju vaeva, aega ja jõudu juurde pandud, et ta oleks hästi hea ja hästi võteks kalu, lastakse merre ja teisel hommikul on puruks kistud, kuid veel halvem, kui torm on viinud minema. Vekslid tuleb aga maksta, seetõttu juhtus palju kordi, et kalur pidi talvel kätte võtma sae ja kirve ning minema metsa puid raiuma, et võiks teenida raha, millega maksta vekslid minema läinud võrkude eest.

Aga kui õnnestus, kui võrgud jäid katki rebimata ja kui torm ei ajanud ära, siis oli ju hästi. Sel ajal oli kaluri elu nagu selline loteriimäng: "Kuidas õnnestub?"

Э. В а р и
(Тарту)

ЗАПИСИ АЛЬФОНА БЕРТХОЛЬДА О БЫЛОЙ ЖИЗНИ ЛИВОВ II

Резюме

Настоящие образцы речи являются продолжением опубликования записей А. Бертольда на ливском языке (см. "Fenno-ugristica" № 13).